

A szegregált osztályokba járó roma diákok egyharmada nem tudott bekapcsolódni a digitális oktatásba: online kutatás a digitális tanrendről

Rosa Parks Alapítvány, Motiváció Műhely, Partners Hungary, 2020 április

A Rosa Parks Alapítvány, a Motiváció Egyesület és a Partners Hungary Alapítvány az elmúlt két hétben online kérdőív kitöltésére kérte a pedagógusokat az új digitális tanrend első tapasztalatairól. Ebben az összefoglalóban 425 pedagógus véleményét elemezzük.

Az eredményeket röviden összefoglalva: a zömmel hátrányos helyzetű gyerekeket oktató pedagógusok - akik átlagéletkora egyébként 58 év volt - elmondása szerint a roma/HHH tanulók harmada nem tudott bekapcsolódni a digitális oktatásba. A jövőben valószínűleg tovább fog nőni az így is magas tudáskülönbség a gyerekek társadalmi helyzete alapján: a diákok átlagosan 77%-a vesz részt az oktatásban online. Nagyon a területi különbségek: míg Budapesten a kérdőívet kitöltő pedagógusok becslése szerint a diákok négyötöde részt vesz a digitális oktatásban, addig ez az arány csak 65% a nagyközségekben. A kimaradás leggyakrabban említett oka az eszközzűkösség, és korántsem csak a szegény gyerekek iskoláiban. Egy ilyen helyzetben a válaszadók teszik, amit tudnak: nagy arányban adnak telefonos segítséget, ha kell, fénymásolatokat juttatnak el a diákokhoz. A pedagógusok a válaszok alapján leginkább egymásra, a legkevésbé a fenntartóra számíthatnak. A válaszadók közel fele szerint nem kapták meg az átálláshoz szükséges segítséget.

A 425 pedagógustól kapott válasz nem reprezentatív, vélhetőleg a kérdőív kitöltési kedvet az is befolyásolta, hogy célzottan kerestük a szegregálódó vagy szegregált iskolák pedagógusait, és úgy tűnik, hogy az első hetek tapasztalatait és élményeit szívesen osztották meg velünk azok a pedagógusok, akiknek hangja még kevésbé szokott eljutni a szélesebb közönség számára, mint a jobb helyzetű gyerekeket tanító kollegáiké.

A válaszadók nagy többsége (83%-a) állami iskolában dolgozik, 10%-a egyházi és 7%-a alapítványi iskolát jelölt meg. Kétharmaduk általános iskolában tanít, 19% középiskolában, és 15%-uk jelölt meg egyéb oktatási intézményt. A válaszadók harmada községi iskolák pedagógusa volt az ország minden részéről, a hátrányos helyzetű népesség területi megoszlását követve. 44%-uk becsülte az általa tanított osztályokban a roma tanulók arányát 60%-nál magasabbra, a válaszadók közel fele tehát szegregálódó vagy szegregált iskolában dolgozik. Rákérdeztünk a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók arányára is, de nem volt számottevő a különbség a válaszok alapján a roma és HHH gyerekek arányát illetően. Ahol többségben vannak a roma gyerekek, ők egyúttal halmozottan hátrányos helyzetűek is a válaszadók szerint.

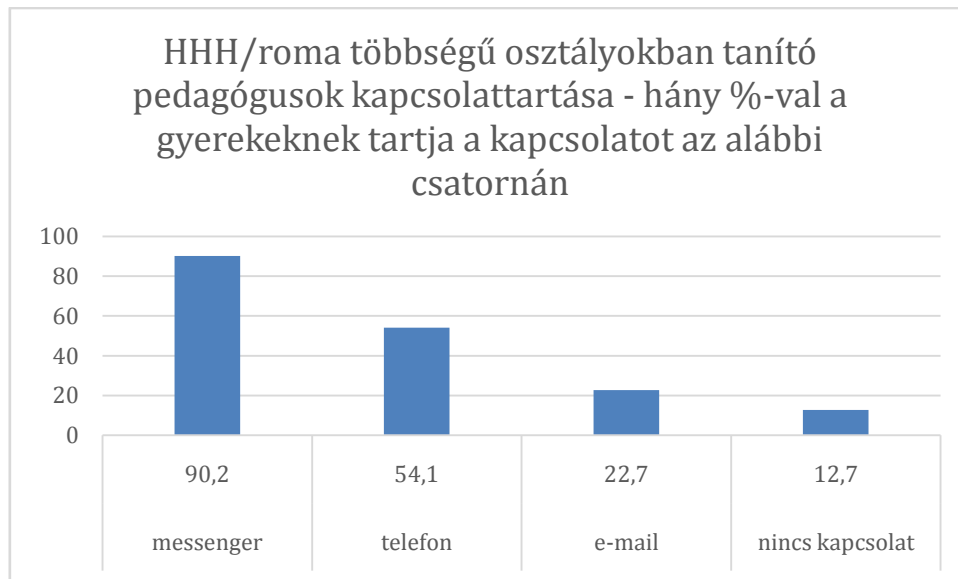
A legfontosabb eredmények:¹

1. Digitális eszközellátottság, képzettség, kapcsolattartás

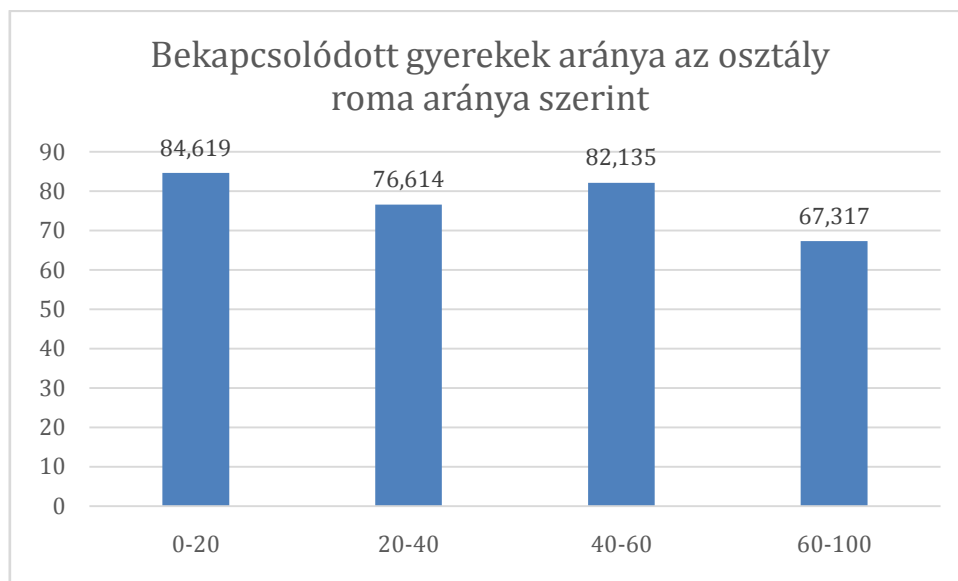
Az adatok alapján nem csak a diákok, de a pedagógusok körében is gondot okozhatott az átállás: a szegregált intézményekben (magas, 60% feletti arányú HHH/roma osztályokban) tanító pedagógusok 9%-nak nincs korlátlan internet-hozzáférése és 44%-uk nem vett korábban részt digitális oktatással kapcsolatos képzésen.

Rákérdeztünk arra is, hogy a válaszadó milyen módon tartja a kapcsolatot a tanulókkal és szüleikkel a digitális tanrend bevezetése óta. Ott, ahol a roma/HHH gyerekek vannak az osztályokban nagy többségben, (60% feletti arányban), jellemzően messengeren tartják a kapcsolatot (90%) ezt követi a telefon (54%), majd az email (23%), és **csaknem 13% azt mondta, hogy nincs kapcsolata ezeken a csatornákon keresztül a diákokkal.** (Ez az arány az olyan iskolákban, ahol csekély arányban vannak HHH/roma gyerekek a (0-20% közötti arányuk) mindössze 3,5%. A különbség tehát a szegregált és többségi intézmények között közel négyszeres.

¹ A részletes tanulmány hamarosan olvasható a Rosa Parks Alapítvány honlapján: www.rosaparks.hu

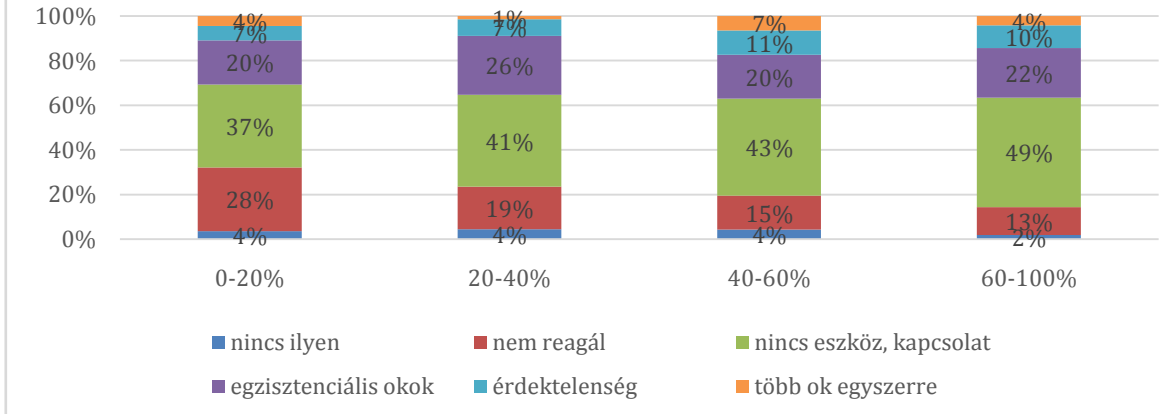
Megkérdeztük azt is, hogy a pedagógus tanítványainak kb. hány százaléka tudott már bekapcsolódni a digitális tanulási folyamatba? Az adatok alapján minél nagyobb a halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya, annál alacsonyabb a digitális oktatásban részt vevők aránya: **míg a jó szociális helyzetű gyerekekkel jellemezhető iskolákban a diákok átlagosan 84%-a vesz részt az oktatásban online, a szegregált intézményekben a gyerekek egyharmada kiesik a digitális oktatásból.**

2. A kimaradás okai

Rákérdeztünk arra is, hogy mi lehet egyes diákok kimaradásának legfőbb oka. Az adatok egy alacsony (0-20%) és egy magas/ (60-100%) halmozottan hátrányos helyzetű tanulói összetételű, szegregált osztályokban:

Mi a legjellemzőbb oka annak, hogy egy tanuló nem kapcsolódik be a digitális tanulásba? (osztályok roma aránya szerint)

A megfelelő infrastruktúra hiánya az első helyen jelzett ok, és bár a roma/hátrányos helyzetű gyerekeket nagy arányban oktató iskolákban a pedagógusok közel fele ezt jelölte meg elsődleges okként, a jobb szociális helyzetű gyerekek között is ez a leggyakoribb ok (3%). A megfelelő infrastruktúra hiánya több mindent jelenthet: elsősorban a megfelelő eszköz hiánya vagy szűkössége, illetve a megfelelő internet kapcsolat hiánya. Hermann Zoltán a 2017-es kompetencia mérés adatai alapján úgy becsülte, hogy a diákok ötödéhez nem jut el a digitális oktatás az infrastruktúra hiánya miatt.²

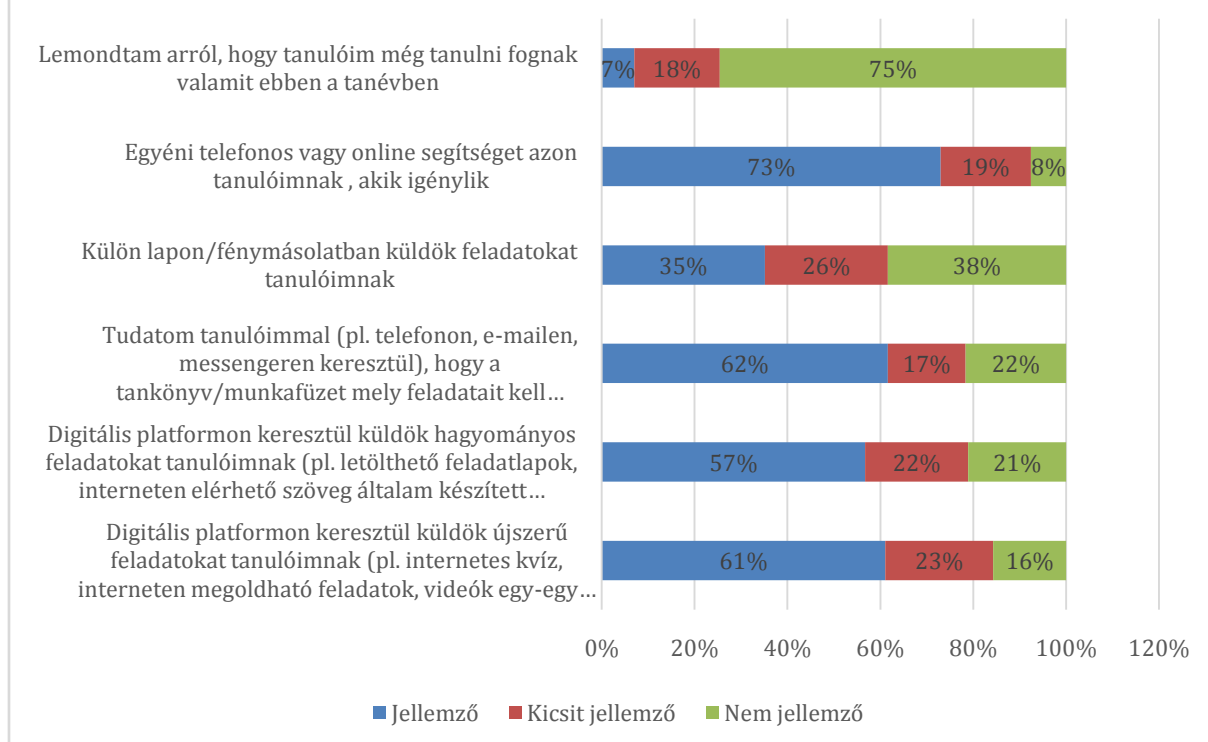
Minden ötödik tanár egzisztenciális okokat jelzett (a gyerekeknek is be kell kapcsolódniuk a megélhetés biztosításába, háztartási munkákba, kisebb gyerekek felügyeletébe). Az egyik válaszadó ezzel kapcsolatban a következőt válaszolta: "Egy szobában többen élnek, kicsi babától a nagymamáig. Se hely, se lehetőség a tanulásra. Van, akit el se lehet érni online. Illetve a megélhetési problémák fontosabbak, mint az iskolai feladatok. Nincs munka, pénz, a családok éheznek"

3. Eszközök

Egy ilyen helyzetben a válaszadók teszik, amit tudnak: nagyarányú a telefonos segítség, és ha kell, fénymásolatokat juttatnak el a diákokhoz. A 60-100% HHH/roma többségű osztályokat tanító válaszadóink az esetek közel háromnegyedében egyéni segítséget nyújtanak telefonon vagy messengeren a tanítványaiknak. Hogy külön fénymásolt lapon juttatnák el a tanulnivalót, csak egyharmad mondta, hogy jellemző és 28% mondta, hogy kicsit jellemző, de a kisközségek esetében a papír alapon eljuttatott tananyagra már a válaszadók 70%-a mondta, hogy jellemző vagy kicsit jellemző.

² <https://www.mtaki.hu/koronavirus/hany-diakhoz-nem-jut-el-az-online-tavoktatasi/12769/>

Mennyire állnak közel az alábbi állítások az Ön által követett gyakorlathoz? (60-100% roma osztály)

4. módszerek

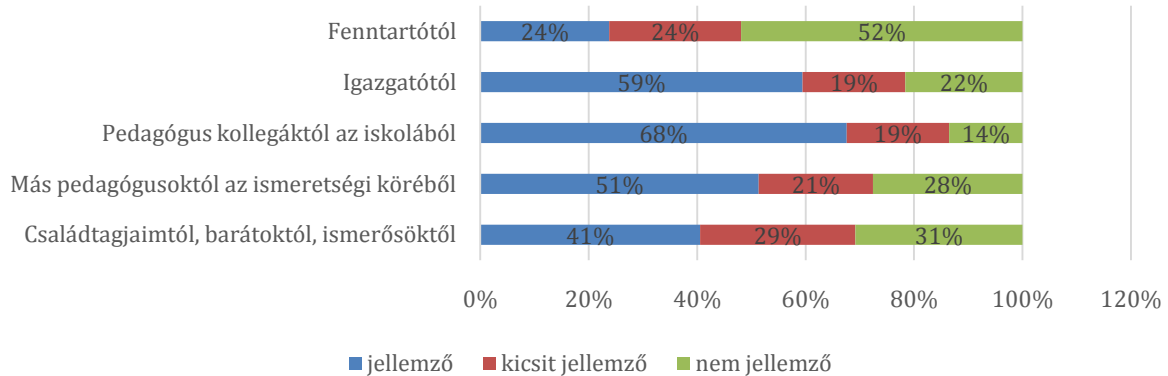
A roma/hátrányos helyzetű gyerekeket nagyobb arányban oktató pedagógusok többsége szerint az új tanrend **új megközelítéseket** is kíván:

- több, mint a felük egyáltalán nem értett egyet azzal a kijelentéssel, hogy „ugyanolyan elvárásokkal kell most is értékelniük a tanulók teljesítményét, mint korábban”,
- 70%-uk egyáltalán nem, vagy alig értett egyet azzal, hogy „órarend szerint kell haladni, és ennek megfelelő mennyiségű tanulnivalót kell a tanulóknak adni”;
- arra a kérdésre, hogy aki nem tud ebben a helyzetben teljesíteni, azt meg kell buktatni az év végén, 84%-uk egyáltalán vagy alig értett egyet.

5. Önnek ki segít?

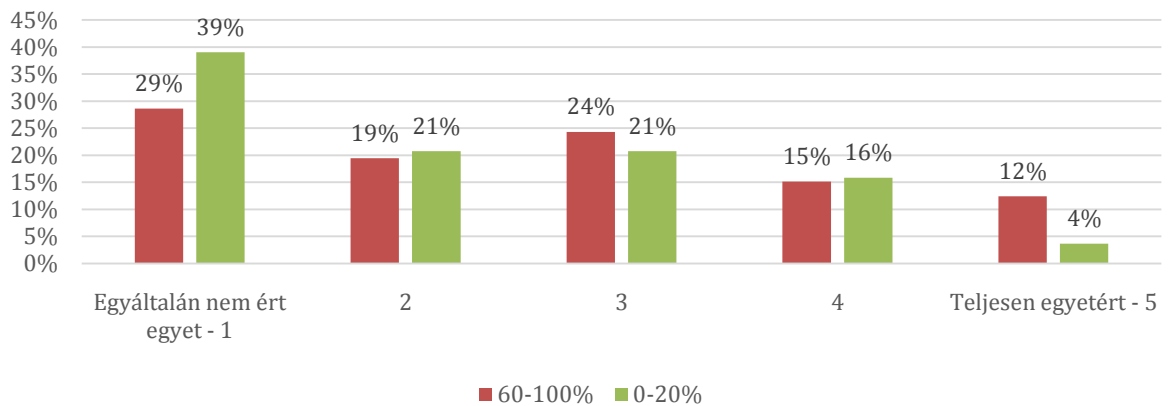
Arra a kérdésre, hogy kitől kapott és kap konkrét segítséget a digitális tanításhoz a válaszadók a pedagógus kollégákat jelölték meg legnagyobb arányban (68%), a fenntartót a legkisebb arányban (24%).

Kitől kapott és kap konkrét segítséget a digitális tanítás megvalósításához? - 60-100% roma osztály

Arra a kérdésre, hogy megkapta-e a szükséges szakmai segítséget a digitális tanrendre való átálláshoz, HHH/roma többségű osztályokban tanító válaszadók eléggé megosztottak voltak. Közel felük (48%) egyáltalán vagy alig értett ezzel egyet, és kicsit több, mint egynegyedük (27%) inkább egyetértett, vagy teljesen egyetértett ezzel az állítással. Az alacsony (0-20%) roma arányú osztályokban tanító válaszadók sokkal markánsabban fejeztek ki elégedetlenséget.

Megkaptam a szükséges szakmai segítséget a digitális tanrendre való átálláshoz (osztály roma aránya)

6. A pedagógusokat arra is megkértük, hogy írják le a helyzetben rejlő lehetőségek kapcsán is röviden a véleményüket. A tanulók kapcsán szinte minden vélemény arról szólt, hogy azok a gyerekek, akiknek nem okozott gondot a digitális oktatásba való bekapcsolódás, ők az új rendben motiváltabbá váltak és felelősségtudatuk erősödött. A diákok egy része nem csak zökkenőmentesen átállt, de jobb teljesítményt nyújt, mint a normál körülmények között, és a diákok részéről általában pozitív a fogadtatás.